

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-47>

УДК 338.439.5

ФОРМУВАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

FORMATION OF THE RESOURCE POTENTIAL OF AGRICULTURAL ENTERPRISES IN THE CONDITIONS OF INNOVATIVE DEVELOPMENT

Суліма Наталія Миколаївна

кандидат економічних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3852-7989>

Гуцул Тетяна Анатоліївна

кандидат економічних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1826-240X>

Боровик Нікіта Владиславович

магістр,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-2796-7019>

Sulima Nataliia, Gutsul Tetiana, Borovyk Nikita
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

Стаття присвячена дослідженню сучасного стану та обґрунтуванню шляхів підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу аграрних підприємств в умовах інноваційного розвитку. Методологічну основу дослідження у цій роботі складають методи збирання та порівняння інформації, а також аналізу, синтезу та узагальнення. Відмічено, що сучасний агробізнес стоїть перед потребою ефективного використання свого ресурсного потенціалу для того аби забезпечити свій сталий та інноваційний розвиток. Зауважено, що необхідність інноваційного розвитку аграрних підприємств обумовлена не лише відкриттям нових можливостей для підприємств цієї галузі, але й необхідністю подолання внутрішніх та зовнішніх ризиків і викликів, що ускладнюють їх функціонування. Зазначено, що аграрні підприємства використовують значний ресурсний потенціал, займаючи до 50% земель сільськогосподарського призначення. Також вони концентрують близько 10% загальноекономічних активів та забезпечують зайнятість для 10% усіх працівників в економіці країни. Відмічено, що допомогти аграрним підприємствам збільшити ефективність своєї діяльності та відкрити нові можливості для розвитку можуть новаторські підходи до виробництва, управління та маркетингу, серед яких: впровадження новітніх технологій, розвиток людських ресурсів, створення інноваційної культури, диверсифікація продукції та бізнес-моделей, фінансування інноваційних проектів. Зауважено, що зараз перед Україною гостро стоїть питання відновлення економіки, оскільки країна прагне вийти з руйнівних наслідків воєнних дій на своїй території. І саме ці напрямки, сприятимуть створенню конкурентоспроможних та інноваційно орієнтованих аграрних підприємств, які зможуть працювати більш ефективно. У висновку зазначено, що у сучасних умовах інноваційного розвитку аграрних підприємств формування ресурсного потенціалу є ключовим фактором їх успіху. Цей процес вимагає комплексного підходу, що включає в себе розгляд різноманітних аспектів, які сприятимуть створенню ефективних аграрних підприємств, що зможуть ефективно функціонувати в умовах мінливого ринкового середовища.

Ключові слова: ресурсний потенціал, ефективність використання ресурсного потенціалу, інноваційний розвиток, підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу.

The article is devoted to the study of the current state and justification of ways to increase the efficiency of the use of the resource potential of agrarian enterprises in the conditions of innovative development. The methodological basis of the research in this work is the methods of collecting and comparing information, as well as analysis,

synthesis and generalization. It was noted that modern agribusiness faces the need to effectively use its resource potential in order to ensure its sustainable and innovative development. It was noted that the need for innovative development of agricultural enterprises is due not only to the opening of new opportunities for enterprises in this field, but also to the need to overcome internal and external risks and challenges that complicate their functioning. It is noted that agricultural enterprises use significant resource potential, occupying up to 50% of agricultural land. They concentrate about 10% of total economic assets and provide employment for 10% of all workers in the economy). It was noted that innovative approaches to production, management and marketing can help agricultural enterprises to increase the efficiency of their activities and open new opportunities for development, including: the introduction of the latest technologies, the development of human resources, the creation of an innovative culture, the diversification of products and business models, the financing of innovative projects. It was noted that now Ukraine is facing a pressing issue of economic recovery, as the country seeks to recover from the devastating consequences of military actions on its territory. And it is these areas that will contribute to the creation of competitive and innovatively oriented agricultural enterprises that can work effectively in the changing market environment. The conclusion states that in the modern conditions of innovative development of agrarian enterprises, the formation of resource potential is a key factor in their success. This process requires a comprehensive approach that includes consideration of various aspects that will contribute to the creation of competitive agricultural enterprises that can function effectively in the changing market environment.

Keywords: resource potential, efficiency of use of resource potential, innovative development, improvement of efficiency of use of resource potential.

Постановка проблеми. Тема формування ресурсного потенціалу аграрних підприємств в умовах інноваційного розвитку є досить актуальною на сьогоднішній день. Сучасні аграрні підприємства стикаються з різними викликами та стоять перед потребою ефективного використання свого ресурсного потенціалу для того аби забезпечити свій сталий та інноваційний розвиток. Ключовим інструментом у цьому процесі можуть стати інноваційні технології, які допоможуть оптимізувати виробничі процеси та підвищити продуктивність ресурсного потенціалу аграрних підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Особливості формування ресурсного потенціалу аграрних підприємств досліджували у своїх працях численні вітчизняні дослідники: С. Онешко [4], О. Роєва [6], С. Руденко [7], С. Степаненко [8], І. Чукіна [9] та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на наявність досліджень щодо формування ресурсного потенціалу аграрних підприємств, є питання, що ще вимагають подальшого розвитку. Оскільки нині інновації виступають ключовим чинником у забезпеченні конкурентоспроможності та стійкості аграрного сектору, варто глибше дослідити особливості формування ресурсного потенціалу аграрних підприємств саме в умовах інноваційного розвитку.

Мета статті полягає у дослідженні сучасного стану та обґрунтуванні шляхів підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу аграрних підприємств в умовах інноваційного розвитку.

Вклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні аграрний сектор вносить суттєвий вклад у ВВП країни, забезпечуючи значні надходження валютних коштів через здійснення зовнішньоторговельних операцій. Окрім того, він забезпечує внутрішній ринок України широким асортиментом продуктів харчування відносно високого рівні якості [1, с. 83; 2].

В табл. 1 згруповані окремі показники діяльності аграрних підприємств за 2019–2022 р.

Можемо сказати, що за досліджуваний в аграрному секторі відбулися значні зміни у фінансових показниках. В основному, вони викликані наслідками повномасштабного вторгнення росії та їх впливом на аграрний сектор. Бачимо, що частка підприємств, які одержали прибуток до оподаткування зменшилася у 2022 році на 10%. Чистий прибуток аграрних підприємств у 2022 році також суттєво знизився (на 151 738,6 млн. грн. у порівнянні з попереднім 2021 роком). Разом з тим, фінансові результати сектору залишилися на високому рівні, демонструючи його стабільність. Рівень рентабельності, як всієї діяльності, так і операційної, показує, що аграрний сектор залишається в цілому прибутковим, незважаючи на суттєве зниження показників.

Визначальним фактором, що впливає на здатність аграрних підприємств безперервно та стабільно функціонувати є їх ресурсний потенціал, що складається з різних компонентів, які включають: земельні, трудові, фінансові, матеріально-технічні, інформаційні та нематеріальні активи. Кожен з цих ресурсів має свою вартість і важливість для ефективної діяльності підприємства.

Таблиця 1

Основні показники діяльності підприємств аграрного сектору за 2019–2022 р.

Показник	2019	2020	2021	2022
Фінансовий результат до оподаткування, млн. грн.	93553,6	82041,2	238497,5	86774,7
Підприємства, які одержали прибуток до оподаткування				
у відсотках до загальної кількості	83,5	83,2	89,0	79,1
фінансовий результат, млн. грн.	115852,7	108113,9	246625,9	124031,8
Підприємства, які одержали збиток до оподаткування				
у відсотках до загальної кількості	16,5	16,8	11,0	20,9
фінансовий результат, млн. грн.	22299,1	26072,8	8128,4	37257,2
Чистий прибуток (збиток), млн. грн.	92892,9	81509,3	237639,8	85901,2
Підприємства, які одержали чистий прибуток				
у відсотках до загальної кількості	83,5	83,1	89,0	79,0
фінансовий результат, млн. грн.	115197,6	107592,8	245770,3	123163,1
Підприємства, які одержали чистий збиток				
у відсотках до загальної кількості	16,5	16,9	11,0	21,0
фінансовий результат, млн. грн.	22304,7	26083,5	8130,4	37261,9
Рівень рентабельності всієї діяльності, %	16,6	14,0	37,8	14,1
Рівень рентабельності операційної діяльності, %	19,8	19,2	41,9	21,0

Джерело: [5]

Земельні ресурси вважається найважливішою (базовою) складовою ресурсного потенціалу агропідприємств. Нині сільськогосподарські підприємства використовують близько 50% земель сільськогосподарського призначення (табл. 2).

Бачимо, що станом на 1 січня 2020 сільськогосподарські угіддя становили 41310,9 тис. га, з них рілля – 32757,3 тис. га, сіножаті – 2283,9 тис. га, пасовища – 5250,3 тис. га, перелоги – 166,7 тис. га, багаторічні насадження – 852,7 тис. га.

Для того, щоб оцінити ефективність використання земельних угідь у сільському господарстві розраховуємо вартість валової (табл. 3), товарної (табл. 4), чистої продукції та прибутку з розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь.

Впродовж 2018–2021 рр. середня валова продукція сільського господарства України у постійних цінах 2016 року становила близько 669 млрд. грн. Середній темп приросту за цей період показав зростання на близько 2% щорічно.

Таблиця 2

Земельні ресурси аграрних підприємств у 2017–2020 рр.*

	2017	2018	2019	2020
Сільськогосподарські угіддя	41504,9	41489,3	41329,0	41310,9
з них				
рілля	32543,4	32544,3	32698,5	32757,3
сіножаті	2402,9	2399,4	2294,4	2283,9
пасовища	5430,9	5421,5	5282,6	5250,3
перелоги	230,6	229,3	190,5	166,7
багаторічні насадження	897,1	894,8	863,0	852,7

* на початок року. Останнє оновлення даного показника на сайті Укрстатком було у 2020 році

Джерело: [5]

Таблиця 3

**Валова продукція сільського господарства України,
у постійних цінах 2016 року, тис. грн.**

Показники	Рік				Середнє значення 2018–2021	Середній темп приросту
	2018	2019	2020	2021		
Валова продукція усього, млрд. грн.	671,3	681,0	612,1	712,6	669	1,020
<i>у тому числі</i>						
рослинництва	529,3	538,7	473,4	580,3	530	1,031
тваринництва	141,9	142,3	138,7	132,3	139	0,977
на 1 га с.-г. угідь, тис. грн						
усього	16,92	17,24	15,50	18,04	16,93	1,022
<i>у тому числі</i>						
рослинництва	13,34	13,64	11,99	14,69	13,42	1,033
тваринництва	3,58	3,60	3,51	3,35	3,51	0,978

Джерело: розраховано за [5]

Таблиця 4

**Продукція сільського господарства по підприємствах у розрахунку на 1 га
сільськогосподарських угідь за регіонами, у постійних цінах 2016 року, тис. грн.**

Області	2018	2019	2020	2021	2021/2018
Вінницька	28,06	28,41	24,20	29,56	105,33
Волинська	15,58	15,79	16,04	16,49	105,82
Дніпропетровська	15,38	16,91	14,49	17,72	115,18
Донецька	8,15	9,91	9,49	10,25	125,78
Житомирська	17,96	18,19	17,34	19,45	108,31
Закарпатська	19,46	19,65	18,98	17,43	89,59
Запорізька	9,36	12,13	10,72	12,59	134,51
Івано-Франківська	21,73	21,41	22,17	23,39	107,63
Київська	26,87	25,37	21,29	25,34	94,30
Кіровоградська	16,46	17,71	12,50	18,28	111,08
Луганська	6,62	7,58	6,72	7,21	108,86
Львівська	18,09	18,55	19,34	20,81	115,03
Миколаївська	12,10	12,99	9,92	14,57	120,43
Одеська	12,34	10,93	6,66	12,79	103,65
Полтавська	21,00	20,08	17,76	19,46	92,66
Рівненська	18,23	18,17	18,72	19,08	104,67
Сумська	17,77	17,80	18,47	16,64	93,63
Тернопільська	23,71	23,40	23,42	26,55	111,96
Харківська	15,56	16,15	15,83	15,55	99,95
Херсонська	13,86	14,56	13,75	15,66	113,01
Хмельницька	23,61	23,02	22,41	25,47	107,88
Черкаська	28,41	27,78	21,87	29,51	103,85
Чернівецька	22,83	21,82	22,39	24,46	107,13
Чернігівська	15,44	15,15	15,58	16,48	106,79

Джерело: [5]

Аналізуючи вартість валової продукції на 1 га сільськогосподарських угідь, спостерігаємо загальне зростання цього показника. Так, середня вартість продукції на 1 га зросла з 16,92 тис. грн. у 2018 році до 18,04 тис. грн. у 2021 році. Це свідчить про зростання ефективності використання земельних угідь у сільському господарстві в досліджуваному періоді.

Аналіз товарної вартості продукції сільського господарства на 1 гектар у різних областях України у 2018-2021 рр. свідчить про достатньо високу ефективність використання земельних угідь у сільському господарстві практично в усіх регіонах країни. Суттєве зниження відмічається лише в областях, що найбільше постраждали від повномасштабного вторгнення росії.

Що стосується чистого прибутку з розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь в 2019–2022 роках, то тут відмічаємо різке зростання показника в 2021 році до 5,72 тис. грн. після 1,97 тис. грн. на 1 га в 2020 році. Однак уже в 2022 році чистий прибуток знизився практично в 2 рази і склав 2,25 тис. грн на 1 га сільськогосподарських земель [5]. Така динаміка показує, наскільки важливо для сільськогосподарських підприємств бути готовими до змін у виробничому середовищі та активно використовувати стратегії управління ризиками та адаптації до нових умов.

Зростання виробництва у 2021 році (до 1 366 456 млн. грн.) було зумовлене кількома факторами, такими як покращення умов вирощування та збору врожаю, підвищення врожайності та деяке підвищення цін на продукцію. Зниження виробництва у 2022 році (до 1 073 916 млн. грн.) спричинене воєнними діями на території України та неможливістю аграріїв спокійно та якісно робити свою роботу. Однак, навіть попри ці умови, аграрні підприємства досить ефективно працюють.

В табл. 5 наведена структура продукції аграрних підприємств в 2019–2022 роках.

Одним з ключових показників, що свідчить про розвиток ресурсного потенціалу аграрних підприємств є також обсяг капітальних інвестицій – обсяг витрат на придбання або створення матеріальних і нематеріальних необоротних активів (рис. 1).

Зазначимо, що у 2022 році, під час воєнного стану, спостерігалось збільшення частки аграрних підприємств у загальному обсязі капітальних інвестицій в Україні. Внесок цих підприємств у формування фінансових результатів економіки країни значно перевищує їх частку у реалізації продукції. Ці дані свідчать про велику привабливість інвестицій у вітчизняне сільське господарство, що є позитивним індикатором для відновлення та зміцнення ресурсного потенціалу підприємств цієї галузі.

Варто також відмітити, що біля 90% капітальних інвестицій аграрних підприємств здійснювалися за рахунок їх власних коштів, тоді як менше 10% – це банківські кредити та інші запозичення [5]

Для оцінки ефективності використання основного капіталу аграрних підприємств оцінимо капіталовіддачу, капіталомісткість продукції та норму прибутку (рис. 2).

Внутрішні джерела фінансування стали важливим стимулом через високі показники економічної ефективності аграрних підприємств, які проявилися у високій рентабельності та частці підприємств, які отримали прибуток. Проте, висока потреба сільськогосподарських товаровиробників у позикових коштах є особливістю галузі, зумовленою тривалим виробничим циклом та вираженою сезонністю виробництва, що призводить до низької оборотності оборотних активів.

Зазначимо, що власний капітал галузі на кінець 2022 року становив 624,8 млрд. грн. (рис. 1). Динаміка власного капіталу показує коливання фінансової стабільності галузі впродовж аналізованого періоду, що може бути спричинено різними факторами, такими як зміни в цінах на продукцію, рівень інвестицій тощо.

Ще одним елементом ресурсного потенціалу аграрних підприємств є їх трудові ресурси. На кінець 2022 року в аграрному секторі працювало 291 тис. осіб, що на 92 тис. осіб менше, ніж в 2019 році. Разом з тим, потреба у робочій силі буде залишатися

Таблиця 5

Структура продукції аграрних підприємств в 2019–2022, % до загального обсягу

Показник	2019	2020	2021	2022
Продукція рослинництва	69,9	68,3	71,2	67,7
Продукція тваринництва	30,1	31,7	28,8	32,3

Джерело: [5]

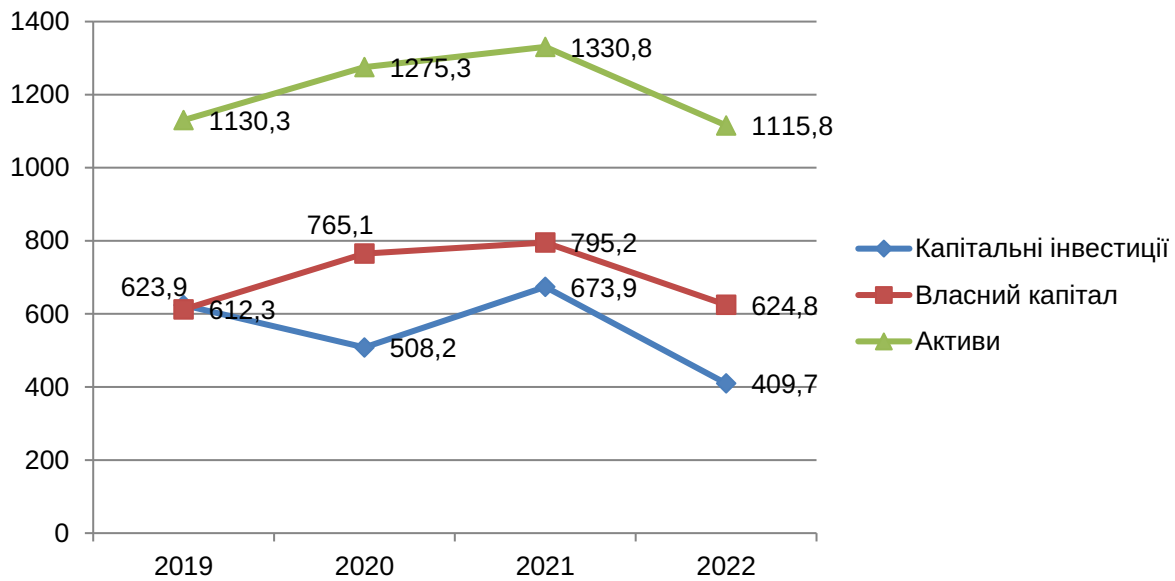

Рис. 1. Капітальні інвестиції, власний капітал та активи аграрних підприємств у 2019–2022 рр., млн. грн

Джерело: [5]

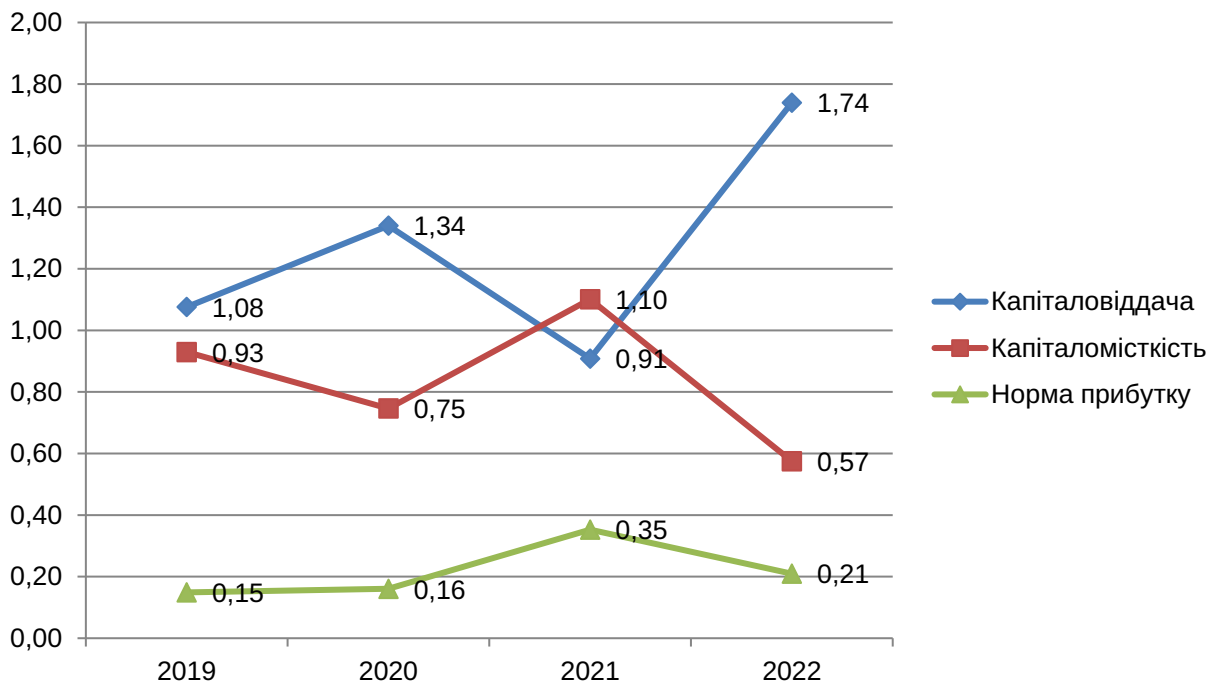

Рис. 2. Капіталовіддача, капіталомісткість продукції та норма прибутку аграрних підприємств в 2019–2022 рр., млрд. грн.

Джерело: розраховано за [5]

досить високою, оскільки виробництво агропродукції є постійним. Це може створювати можливості для тих, хто шукає роботу, особливо в сільських регіонах. Такі умови можуть забезпечити певний ступінь стабільності для працівників сільського господарства, навіть у воєнний час. Разом з тим, на відміну від інших

галузей економіки, оплата праці в сільському господарстві традиційно залишається нижчою (табл. 6).

Для визначення ефективності трудових ресурсів в сільському господарстві доцільно проаналізувати показник продуктивності праці (табл. 7).

Таблиця 6

Середньомісячна зарплата по Україні та в аграрному секторі в 2019–2022, грн

	2019	2020	2021	2022
Аграрний сектор	10497	11591	14014	14847
По Україні	10503,7	11596,6	14017,8	14857

Джерело: [5]

Таблиця 7

Продуктивність праці в підприємствах, які здійснювали сільськогосподарську діяльність за 2019–2022 рр. (на 1 зайнятого у сільськогосподарському виробництві у постійних цінах 2016 року, тис. грн)*

	2019	2020	2021	2022	2022/ 2019, +/-
Сільськогосподарське виробництво, загальна продуктивність праці	928,6	857,2	863,4	752,2	-176,4
Продуктивність праці у рослинництві	954,4	853,7	842,1	541,3	-413,1
Продуктивність праці у тваринництві	815,2	872,2	812,3	621,0	-194,2

Джерело: розраховано за [5]

Дані табл. 7 свідчать про зниження продуктивності праці робітників сільськогосподарського виробництва у 2019–2022 році на 7,7%, що цілком виправдано безпрецедентною кризою, спричиненою спочатку глобальною пандемією Covid-19, а потім війною, значними карантинними обмеженнями і зниженням соціальної взаємодії у суспільстві.

Окрім того, що аграрні підприємства забезпечують зайнятість для 10% усіх працівників по економіці, вони ще й концентрують близько 10% загальноекономічних активів (рис. 1). Ці дані демонструють вагомий внесок аграрного сектора в економіку країни. Концентрація такої частки загальноекономічних активів в аграрних підприємствах є важливим елементом економічної структури.

Оцінити ефективність використання активів підприємств галузі можемо за допомогою коефіцієнта оборотності та коефіцієнта тривалості одного обороту (табл. 8).

Загалом, аналіз показників оборотності та тривалості обороту активів дозволяє зробити

висновок про стабільність та, в окремі періоди, покращення ефективності використання активів підприємств аграрного сектору.

Зауважимо, що вагому частку активів аграрних підприємств займають основні засоби (будівлі, обладнання, машини, транспортні засоби та інші матеріальні об'єкти), що є важливим активом, який використовується для виробництва агропродукції (табл. 9).

У 2019–2021 рр. в аграрному секторі спостерігалися позитивні тенденції у формуванні та використанні основних засобів. Збільшення надходжень та зростання вартості основних засобів, а також активний процес модернізації та розвитку підприємств свідчать про стійкий розвиток галузі.

Зараз, коли перед Україною гостро стоїть питання відновлення економіки, оскільки країна прагне вийти з руйнівних наслідків воєнних дій на своїй території [4, с. 425], допомогти агропідприємствам збільшити ефективність своєї діяльності та відкрити нові можливості для розвитку можуть новаторські підходи

Таблиця 8

Показники оборотності активів підприємств аграрного сектору в 2019–2022 рр.

Показник	2019	2020	2021	2022
Фінансовий результат до оподаткування, млрд. грн.	93,55	82,04	238,497	86,77
Активи підприємств, млрд. грн.	1130	1275,3	1330,8	1115,8
Оборотність активів (кількість оборотів за рік)	8,3	6,4	17,9	7,8
Період одного обороту оборотних активів (днів)	43,5	56,0	20,1	46,3

Джерело: розраховано за [5]

Таблиця 9

Динаміка основних засобів аграрних підприємств в 2019–2021, млн. грн.

	2019	2020	2021
Надійшло основних засобів	82722	73708	109316
з них введено в дію нових основних засобів	52205	45402	54600
Вибуло основних засобів	23530	21455	22980
з них ліквідовано основних засобів	1838	2299	2309
Вартість основних засобів на кінець року	469383	540463	595909
Амортизація (знос) основних засобів за рік	38205	40746	45898

* останнє оновлення даного показника на сайті Укрстатком було у 2021 році

Джерело: [5]

до виробництва, управління та маркетингу (рис. 3).

На нашу думку, саме ці напрямки, сприятимуть створенню конкурентоспроможних та інноваційно орієнтованих аграрних підприємств, які зможуть ефективно працювати в умовах мінливого ринкового середовища.

Розглянемо детальніше кожен із напрямів формування ресурсного потенціалу аграрних підприємств в умовах інноваційного розвитку:

1. Впровадження новітніх технологій.

Використання сучасних технологій в сільському господарстві може підвищити продуктивність та якість виробництва. Це, наприклад, може бути:

- впровадження автоматизованих систем управління аграрним підприємством;
- використання дронів для моніторингу врожаю;
- впровадження точного землеробства тощо.

Цифровізація діяльності аграрних підприємств, на нашу думку, може значно підвищити їх продуктивність та ефективність. Популярність цього напрямку зумовлена, з одного боку, безальтернативністю та загальноновизнаною користю цього процесу, а з іншого – низкою викликів і загроз, які несе в собі цифровізація. Часто такі загрози пов'язані з відсутністю відповідної інформації та знань щодо вибору оптимальних заходів цифровізації та незнанням керівництва підприємств загальних тенденцій цифровізації та спектру доступних технологій [6, с. 312].

2. Розвиток людських ресурсів.

Навчання та підвищення кваліфікації персоналу є важливим елементом формування ресурсного потенціалу.

Як слушно зауважує А. Ільїна, розуміючи, що інновації починаються з освіти, необхідно насамперед вкладати кошти у модернізацію

системи навчання в закладах освіти, орієнтованої на потреби здобувачів освіти (розвиток творчих здібностей, стратегічного та логічного мислення; вміння працювати в команді, користуватися комп'ютерною технікою, зіставляти та аналізувати великий обсяг інформації, виходити зі складних ситуацій і швидко приймати рішення) [3, с. 54–55].

Такий підхід до навчання допоможе забезпечити випускників не лише необхідними технічними знаннями, але й навичками та компетенціями, необхідними для успішного впровадження інновацій у сільському господарстві та агробізнесі.

3. Створення інноваційної культури. Розвиток культури, що сприяє інноваціям, є ключовим для створення стійкої бази для інноваційного розвитку аграрних підприємств. Це може охоплювати:

- створення механізмів стимулювання працівників для пропозиції нових ідей. Важливо створити середовище, в якому працівники зможуть спокійно висловлювати свої думки та ідеї;

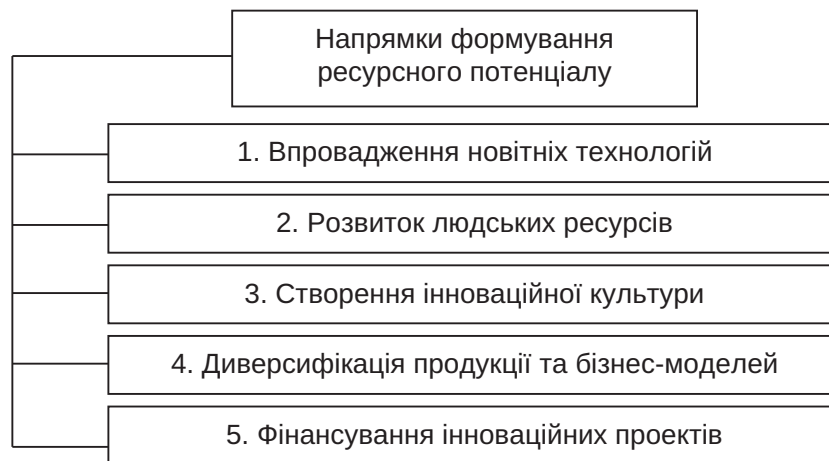
- розвиток партнерських зв'язків з науково-дослідними установами та інноваційними компаніями. Співпраця з іншими організаціями, які мають досвід у сфері досліджень та розробок, може допомогти аграрним підприємствам отримати доступ до нових технологій та інноваційних рішень.

4. Диверсифікація продукції та бізнес-моделей. Розширення асортименту продукції та розвиток додаткових напрямків бізнесу може допомогти аграрним підприємствам зменшити ризики та забезпечити стабільність у складних умовах.

Вважається, що диверсифікація забезпечує:

- ресурсні конкурентні переваги. Розширення асортименту продуктів чи послуг може дозволити агрокомпаніям використовувати

Рис. 3. Ключові напрямки формування ресурсного потенціалу аграрних підприємств в умовах інноваційного розвитку

Джерело: власна розробка авторів

вати різноманітні ресурси для виробництва та реалізації товарів, що підсилить їх позицію на ринку і забезпечить споживачів більшою кількістю варіантів для вибору;

– технологічні конкурентні переваги. Диверсифікація може охоплювати використання різних технологій у виробництві різних товарів або послуг, що дасть змогу підприємствам використовувати ефективні технології для масового виробництва, що забезпечить значні конкурентні переваги;

– інноваційні конкурентні переваги. Розширення продуктового портфеля шляхом додавання нових продуктів або послуг може стимулювати інновації, що дозволить агрокомпаніям підтримувати свою конкурентоспроможність на ринку шляхом пропозиції нових та вдосконалених рішень для споживачів;

– партнерські конкурентні переваги. Розширення співпраці з партнерами може допомогти агропідприємствам встановити соціальні та економічні стандарти, які підтримають їх діяльність та сприятимуть підвищенню рівня довіри споживачів [9, с. 84].

5. *Фінансування інноваційних проектів.* Залучення інвестицій для реалізації інноваційних проектів є важливим аспектом формування ресурсного потенціалу. Інвестування в аграрні підприємства відбувається через різні джерела фінансування, як зовнішні, так і внутрішні. Зовнішні джерела включають банківські кредити, державне фінансування, кошти від кредитних установ, страхових компаній, пенсійних фондів та інших інституцій-

них інвесторів. Вони також можуть включати інвестиційний лізинг, залучення зарубіжних інвесторів, продаж цінних паперів, емісію акцій тощо.

Внутрішні джерела фінансування включають в себе кошти власників підприємства, нерозподілений прибуток, статутний та резервний капітал, амортизаційні відрахування, страхові виплати за збитки, орендні платежі тощо. Зазначимо, що на сьогодні основним джерелом фінансування капітальних інвестицій у сільському господарстві залишаються власні кошти підприємств. Проте, у сучасних умовах господарювання вони часто обмежені.

Висновки. Отже, у сучасних умовах інноваційного розвитку аграрних підприємств формування ресурсного потенціалу є ключовим фактором їх успіху. Цей процес вимагає комплексного підходу, який включає в себе розгляд різноманітних аспектів, таких як: впровадження новітніх технологій, розвиток людських ресурсів, створення інноваційної культури, диверсифікацію продукції та бізнес-моделей, забезпечення фінансування інноваційних проектів. Сукупність цих заходів сприятиме створенню конкурентоспроможних аграрних підприємств, які зможуть ефективно функціонувати в умовах мінливого ринкового середовища.

Перспективні напрямки подальших досліджень. Подальші наукові дослідження можуть спрямовуватися на детальніше вивчення різних аспектів впровадження конкретних інноваційних технологій в аграрному секторі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Алексеева О. В. Роль аграрного підприємництва у забезпеченні зайнятості населення. *Причорноморські економічні студії*. 2019. № 38. Ч. 1. С. 80–85. URL: http://bses.in.ua/journals/2019/38_1_2019/18.pdf (дата звернення: 17.04.2024).
2. Діяльність суб'єктів господарювання 2020. Статистичний збірник. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/11/DSG_2019.pdf (дата звернення: 19.04.2024).
3. Ільїна А. Інвестиції у людський капітал – інноваційний ресурс економіки. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2021. № 5. С. 47–60. URL: <https://journals.knute.edu.ua/scientia-fructuosa/article/view/115/92> (дата звернення: 19.04.2024).
4. Онешко С., Іванова В., Таран Ю., Шипілова Л., Суліма Н. Стратегії та інновації в управлінні економічними системами: український досвід, відповіді на виклики сучасності. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2022. № 4(45). С. 425–436. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptr.4.45.2022.3835> (дата звернення: 18.04.2024).
5. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 18.04.2024).
6. Роева О., Онешко С., Суліма Н., Саєнко В., Макурін А., Суліма Н. Ідентифікація дигіталізації як напрямку інноваційного розвитку сучасного підприємства. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2023. № 1(48). С. 312–325. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptr.1.48.2023.3968> (дата звернення: 17.04.2024).
7. Руденко С., Ряснянська А., Семенов О. Продуктові, виробничі та управлінські інновації в системі розвитку економічного потенціалу аграрних підприємств. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2023. Том 8. № 1. С. 213–217. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2023-1-31> (дата звернення: 18.04.2024).
8. Степаненко С. В. Ресурсний потенціал аграрних підприємств: елементи та особливості їх поєднання в сучасних умовах. *Ефективна економіка*. 2022. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10039> (дата звернення: 18.04.2024).
9. Чукіна І. В. Напрями і пріоритетні завдання диверсифікації виробничо-господарської діяльності аграрних підприємств. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 35(2). С. 80–85. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2018_35%282%29__17 (дата звернення: 18.04.2024).

REFERENCES:

1. Aliksieieva, O. V. (2019). Rol ahrarnoho pidpriemnystva u zabezpechenni zainiatosti naseleennia [The role of agrarian entrepreneurship in ensuring employment of the population]. *Prychornomorski ekonomichni studii – Black Sea Economic Studies*, vol. 38(1), pp. 80–85. Available at: http://bses.in.ua/journals/2019/38_1_2019/18.pdf (accessed date April 17, 2024). (in Ukrainian)
2. Diialnist subiektiv hospodariuvannia (2020). *Statystychnyi zbirnyk* [Activities of business entities. Statistical collection]. Available at: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/11/DSG_2019.pdf (accessed date April 19, 2024). (in Ukrainian)
3. Iliina, A. (2021). Investytsii u liudskyi kapital – innovatsiyni resurs ekonomiky [Investments in human capital are an innovative resource of the economy]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu – Bulletin of the Kyiv National University of Trade and Economics*, vol. 5, pp. 47–60. Available at: <https://journals.knute.edu.ua/scientia-fructuosa/article/view/115/92> (accessed date April 19, 2024). (in Ukrainian)
4. Oneshko, S., Ivanova, V., Taran, Yu. & Shypilova, L. (2022). Stratehii ta innovatsii v upravlinni ekonomichnymy systemamy: ukrainskyi dosvid, vidpovidi na vyklyky suchasnosti [Strategies and innovations in the management of economic systems: Ukrainian experience, responses to modern challenges]. *Finansovo-Kredytna Diyal'nist': Problemy Teoriyi ta Praktyky – Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, vol. 4(45), pp. 425–436. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptr.4.45.2022.3835> (accessed date April 19, 2024). (in Ukrainian)
5. Ofitsiynyi sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Official website of the State Statistics Service of Ukraine] (2024). Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed date April 18, 2024). (in Ukrainian)
6. Roieva, O., Oneshko, S., Sulima, N., Saienko, V. & Makurin, A., Sulima N. (2023). Identyfikatsiia dyhitalizatsii yak napriamu innovatsiynoho rozvytku suchasnoho pidpriemstva [Identification of digitization as a direction of innovative development of a modern enterprise]. *Finansovo-Kredytna Diyal'nist': Problemy Teoriyi ta Praktyky – Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, vol. 1(48), pp. 312–325. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptr.1.48.2023.3968> (accessed date April 17, 2024). (in Ukrainian)
7. Rudenko, S. V., Riasnianska, A. M., & Semenov, O. O. (2023). Produktovi, vyrobnychi ta upravlinski innovatsii v systemi rozvytku ekonomichnoho potentsialu ahrarnykh pidpriemstv [Product, production and management innovations in the system of development of the economic potential of agricultural enterprises]. *Ukrainskyi zhurnal*

prykladnoi ekonomiky ta tekhniky – Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology, vol. 8(1), pp. 213–217. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2023-1-31> (accessed date April 18, 2024). (in Ukrainian)

8. Stepanenko, S. V. (2022). Resursnyi potentsial ahrarnykh pidpriemstv: elementy ta osoblyvosti yikh poiednannia v suchasnykh umovakh [Resource potential of agricultural enterprises: elements and features of their combination in modern conditions]. *Efektivna ekonomika – Effective economics*, vol. 2. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10039> (accessed date April 18, 2024). (in Ukrainian).

9. Chukina, I. V. (2018). Napriamy i priorytetni завдання dyversyfikatsii vyrobnycho-hospodarskoi diialnosti ahrarnykh pidpriemstv [Directions and priority tasks of diversification of production and economic activity of agrarian enterprises]. *Prychornomorski ekonomichni studii – Black Sea Economic Studies*, vol. 35(2), pp. 80–85. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2018_35%282%29__17 (accessed date April 18, 2024). (in Ukrainian)